

opusdei.org

Audiència. Sant Hilari de Poitiers

Audiència general, dimecres 10 d'octubre de 2007

15/03/2008

Estimats germans i germanes,

Avui vull parlar d'un gran Pare de l'Església d'occident, sant Hilari de Poitiers, una de les grans figures entre els bisbes del segle IV.

Enfrontant-se als arrians, que consideraven el Fill de Déu com una criatura, encara que excel·lent, però només criatura, sant Hilari va

consagrar tota la vida a la defensa de la fe en la divinitat de Jesucrist, Fill de Déu i Déu com el Pare, que el va engendrar des de l'eternitat.

No disposem de dades segures sobre la major part de la vida de sant Hilari. Les fonts antigues diuen que va néixer a Poitiers, probablement cap a l'any 310. De família acomodada, va rebre una sòlida formació literària, que es pot percebre clarament en els seus escrits. Sembla que no va créixer en un ambient cristià. Ell mateix ens parla d'un camí de recerca de la veritat, que el va portar a poc a poc al reconeixement del Déu creador i del Déu encarnat, que va morir per donar-nos la vida eterna.

Batejat cap a l'any 345, va ser elegit bisbe de la seva ciutat natal entorn dels anys 353-354. En els anys successius, sant Hilari va escriure la primera obra, el *Comentari a*

l'evangelí de sant Mateu. Es tracta del comentari més antic en llatí que ens ha arribat d'aquest evangelí. L'any 356 va assistir com a bisbe al sínode de Béziers, en el sud de França, el "sínode dels falsos apòstols", com ell mateix el va anomenar, perquè l'assemblea estava dominada per bisbes filoarrians, que negaven la divinitat de Jesucrist. Aquests "falsos apòstols" van demanar a l'emperador Constanci que condemnés al desterrament al bisbe de Poitiers. D'aquesta manera, sant Hilari es va veure obligat a abandonar la Gàl·lia a l'estiu de l'any 356.

Desterrat a Frígia, en l'actual Turquia, sant Hilari va entrar en contacte amb un context religiós totalment dominat per l'arrianisme. També allí la seva sol·licitud de pastor el va portar a treballar sense parar pel restabliment de la unitat de l'Església, sobre la base de la recta fe formulada pel concili de Nicea. Amb

aquest objectiu va emprendre la redacció de la seva obra dogmàtica més important i coneguda: *De Trinitate* ("Sobre la Trinitat").

En ella, sant Hilari hi exposa el camí personal cap al coneixement de Déu i s'esforça per demostrar que l'Escriptura testimonia clarament la divinitat del Fill i la seva igualtat amb el Pare no sols en el Nou Testament, sinó també en moltes pàgines de l'Antic Testament, on ja es presenta el misteri de Crist. Davant els arrians insisteix en la veritat dels noms de Pare i de Fill, i desenvolupa tota la teologia trinitària partint de la fórmula del baptisme que ens va donar el Senyor mateix: "En el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant".

El Pare i el Fill són de la mateixa naturalesa. I si bé alguns passatges del Nou Testament podrien fer pensar que el Fill és inferior al Pare, sant Hilari ofereix regles precises per

evitar interpretacions equívokes: alguns textos de l'Escriptura parlen de Jesús com a Déu, altres en canvi en subratllen la humanitat. Alguns es refereixen a ell en la seva preexistència al costat del Pare; altres prenen en compte l'estat d'abaixament (kénosis), el descens fins a la mort; altres, a l'últim, el contemplen en la glòria de la resurrecció.

Els anys del desterrament, sant Hilari va escriure també el *Llibre dels Sínodes*, en el que reproduïx i comenta per als seus germans bisbes de la Gàl·lia les confessions de fe i altres documents dels sínodes reunits a Orient a mitjans del segle IV. Sempre ferm en l'oposició als arrians radicals, sant Hilari mostra un esperit conciliador respecte als qui acceptaven confessar que el Fill era semblant al Pare en l'essència, naturalment intentant portar-los sempre cap a la plena fe, segons la

qual no es dóna només una semblança, sinó una vertadera igualtat entre el Pare i el Fill en la divinitat. També em sembla característic el seu esperit de conciliació: tracta de comprendre els qui encara no han arribat a la veritat plena i, amb gran intel·ligència teològica, els ajuda a aconseguir la plena fe en la divinitat vertadera del Senyor Jesucrist.

L'any 360 o 361, sant Hilari va poder finalment tornar del desterrament a la seva pàtria i immediatament va reprendre l'activitat pastoral a la seva Església, però l'influx del seu magisteri s'hi va estendre de fet molt més enllà dels confins. Un sínode celebrat a París l'any 360 o en el 361 va reprendre el llenguatge del concili de Nicea. Alguns autors antics consideren que aquest viratge antiarrià de l'episcopat de la Gàl·lia es va deure en bona part a la fermesa i a la bondat del bisbe de Poitiers.

Aquesta era precisament una característica peculiar de sant Hilari: l'art de conjuguar la fermesa en la fe amb la bondat en la relació interpersonal.

Els últims anys de la vida va compondre els *Tractats sobre els salms*, un comentari a 58 salms, interpretats segons el principi subratllat en l'introducció de l'obra: "No hi ha dubte que totes les coses que es diuen en els salms han d'entendre's segons l'anunci evangèlic, de manera que, independentment de la veu amb què ha parlat l'esperit profètic, tot es refereixi al coneixement de la vinguda del nostre Senyor Jesucrist, encarnació, passió i regne, i a la glòria i potència de la nostra resurrecció" (*Instructio Psalmorum* 5). En tots els salms veu aquesta transparència del misteri de Crist i del seu cos, que és l'Església. En diverses ocasions, sant Hilari es va

trobar amb sant Martí: precisament prop de Poitiers el futur bisbe de Tours va fundar un monestir, que encara avui existeix. Sant Hilari va morir l'any 367. La seva memòria litúrgica se celebra el 13 de gener. El 1851 el beat Pius IX el va proclamar doctor de l'Església.

Per resumir-ne l'essencial de la doctrina, vull dir que el punt de partida de la reflexió teològica de sant Hilari és la fe baptismal. En el *De Trinitate*, escriu: Jesús "va manar batejar en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant (cf. Tm 28, 19), és a dir, confessant l'autor, l'Unigènit i el Do. Només hi ha un Autor de totes les coses, perquè només hi ha un Déu Pare, del qual tot procedeix. I un sol Senyor nostre, Jesucrist, per qui tot va ser fet (1 Co 8, 6), i un sol Esperit (Ef 4, 4), el Senyor en tots. (...) No pot pas mancar-hi res a una plenitud tan gran, en la qual convergeixen en el Pare, en el Fill i en l'Esperit Sant la

immensitat en l'Etern, la revelació en la Imatge, l'alegria en el Senyor" (*De Trinitate* 2, 1).

Déu Pare, sent tot amor, és capaç de comunicar en plenitud la seva divinitat al Fill. Considero particularment bella aquesta formulació de sant Hilari: "Déu només sap ser amor, i només sap ser Pare. I qui ama no és envejós, i qui és Pare ho és totalment. Aquest nom no admet avinences, com si Déu només fora pare en certs aspectes i en altres no" (ib. 9, 61).

Per això, el Fill és plenament Déu, sens falta o cap disminució: "Qui procedeix del perfecte és perfecte, perquè qui ho té tot li ha donat tot" (ib. 2, 8). Només en Crist, Fill de Déu i Fill de l'home, la humanitat troba salvació. En assumir la natura humana, va unir amb si tot home, "es va fer la carn de tots nosaltres" (*Tractatus in Psalmos* 54, 9); "va

assumir en si la natura de tota carn i, convertit així en la vinya vertadera, és l'arrel de tota sarment" (ib. 51, 16).

Precisament per això el camí cap a Crist és obert a tots —perquè ell ha atret tothom cap a la seva humanitat —, encara que sempre es requereixi la conversió personal: "A través de la relació amb la seva carn, l'accés a Crist és obert a tots, a condició que es desposseeixin de l'home vell (cf. Ef 4, 22) i el clavin en la seva creu (cf. Col 2, 14); a condició que abandonin les obres d'abans i es converteixin, per ser sepultats amb ell en el seu baptisme, amb vista a la vida (cf. Col 1, 12; Rm 6, 4)" (ib. 91, 9).

La fidelitat a Déu és un do de la seva gràcia. Per això, sant Hilari, al final del tractat sobre la Trinitat, demana la gràcia de mantenir-se sempre fidel a la fe del baptisme. És una característica d'aquest llibre: la reflexió es transforma en oració i

l'oració es fa reflexió. Tot el llibre és un diàleg amb Déu.

Vull concloure la catequesi d'avui amb una d'aquestes oracions, que esdevé també oració nostra: "Fes, Senyor —prega sant Hilari, amb gran inspiració— que em mantingui sempre fidel al que vaig professar en el símbol de la meva regeneració, quan vaig ser batejat en el Pare, en el Fill i en l'Esperit Sant. Que t'adori, Pare nostre, i juntament amb tu al teu Fill; que sigui mereixedor del teu Esperit Sant, que procedeix de tu a través del teu Unigènit. Amén." (*De Trinitate* 12, 57).